

СЕКЦІЯ 10
СТАТИСТИКА

УДК 339.543:311

Медвідь Ю.О.

*молодший науковий співробітник,
Державний науково-дослідний інститут митної справи*АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ МЕТОДОМ ДЗЕРКАЛЬНОЇ СТАТИСТИКИ

MIRROR ANALYSIS OF FOREIGN ACTIVITIES OF ECONOMIC ENTITIES

АНОТАЦІЯ

У статті висвітлено особливості використання методу дзеркальної статистики при здійсненні митного контролю та аналізі зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання. Визначено підходи щодо оцінки виявлених статистичних розбіжностей та причини їх виникнення, зокрема суб'єктивні (такі, що залежать від суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності) та об'єктивні (такі, що не залежать від суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності).

Ключові слова: аналіз, дзеркальна статистика, експорт, зовнішньоекономічна діяльність, імпорт, митний контроль, статистичні розбіжності.

АННОТАЦІЯ

В статье освещены особенности использования метода зеркальной статистики при осуществлении таможенного контроля и анализе внешнеэкономической деятельности субъектов хозяйствования. Определены подходы к оценке выявленных статистических расхождений и причины их возникновения, в частности субъективные (которые зависят от субъектов внешнеэкономической деятельности) и объективные (которые не зависят от субъектов внешнеэкономической деятельности).

Ключевые слова: анализ, зеркальная статистика, экспорт, внешнеэкономическая деятельность, импорт, таможенный контроль, статистические расхождения.

ANNOTATION

The article highlights the features of using the method of mirror statistics in customs control and analysis of foreign activities of economic entities. The approaches to assess statistical differences and their causes, including subjective (depending on economic entities) and objective (those that do not depend on economic entities) are determined.

Keywords: analysis, mirror statistics, export, foreign trade, import, customs control, statistical differences.

Постановка проблеми. Вагому роль у забезпеченні дотримання податкового та митного законодавства, що регулює сферу зовнішньоекономічної діяльності, відіграють митні органи, серед основних завдань яких є контроль достовірності декларування товарів, зокрема декларування митної вартості товару, країни походження та коду товару згідно Гармонізованої системи опису та кодування товарів.

В умовах необхідності оцінки рівня достовірності декларування товарів виникає потреба використання різноманітних методів митного контролю, які застосовуються при аналізі діяльності суб'єктів ЗЕД та дозволяють виявляти області ризиків, що свідчать про ймовірність

порушення митного законодавства. До таких методів належить метод дзеркальної статистики, який дає змогу визначити ризики щодо достовірності декларування товарів, у тому числі митної вартості, коду товару та країни походження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження аспектів методології статистики та аналізу показників зовнішньоекономічної діяльності здійснювали ряд науковців та практиків, серед яких Т. Вишенська [1], О. Дяченко [2], О. Каульбарс [3], В. Михайлов Н. Парфенцева, Є. Смітєнко [4] та ін. Зокрема, у працях Т. Вишенської приділено увагу оцінці розбіжностей зовнішньої торгівлі товарами в статистиці України та її основних торгових партнерів (країни ЄС та СНД); у працях О. Дяченко досліджено теоретичні та методичні положення щодо проведення зіставлення статистичних даних взаємної торгівлі країн-партнерів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Детального дослідження потребують особливості використання методу дзеркальної статистики шляхом аналізу показників зовнішньої торгівлі при здійсненні митного контролю з метою визначення рівня достовірності декларування товарів суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності.

Мета статті полягає у дослідженні особливостей використання методу дзеркальної статистики при здійсненні митного контролю та аналізі зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання, вивченні підходів щодо оцінки величини виявлених статистичних розбіжностей та визначенні причин їх виникнення.

Виклад основного матеріалу дослідження. В основі методу дзеркальної статистики лежить співставлення показників імпорту товарів однієї країни з відповідними показниками експорту товарів країни-партнера [5]. Зіставлення дозволяє розглядати окремий товаропотік з двох сторін: зі сторони відправника товару та зі сторони отримувача товару [4]. Зазвичай співставляються вартісні показники імпорту товарів за даними статистики країни, що імпортує товар, та

вартісні показники експорту товарів за даними статистики країн торгових партнерів.

При врахуванні оцінки рівня ризику недостовірного декларування товарів, на основі виявлених за допомогою методу дзеркальної статистики розбіжностей, важливим є розрахунок процентного розходження між вартісними даними імпорту товарів та вартісними даними експорту товарів країн торгових партнерів.

За методологією Eurostat процентне відхилення розбіжностей розраховується як відношення різниці вартості товарів за даними країни-партнера та вартості товарів за даними країни, що здійснює дзеркальний аналіз, до половини суми вартості товарів за даними країни-партнера та вартості товарів за даними країни, що здійснює дзеркальний аналіз («вартість товарів за даними країни-партнера» – «вартість товарів за даними країни, що здійснює дзеркальний аналіз» / «вартість товарів за даними країни-партнера» + «вартість товарів за даними країни, що здійснює дзеркальний аналіз») [6].

В свою чергу, О. Дяченко [2] запропоновано оцінювати величину виявлених статистичних розбіжностей за допомогою коефіцієнта, який розраховується як відношення обсягу імпорту країни А з країни В за статистикою країни А до обсягу експорту країни В до країни А за статистикою країни В. При цьому О. Дяченко, виходячи з оцінки експорту в цінах за умов поставки FOB, а імпорту в цінах за умов поставки CIF, обґрунтовує, що імпорт за даними статистики певної країни має перевищувати експорт за даними статистики країни-партнера на величину, яка дорівнює вартості транспортування і страхування (в середньому 5–20%, а в окремих випадках в залежності від виду та маршруту транспортування – 30–40%) [2].

Зазначимо, що виявлені розбіжності за результатами використання методу дзеркальної статистики вказують не на конкретного суб'єкта ЗЕД, щодо якого існує ймовірність порушення митного законодавства, а на конкретні операції (з окремими товарами або країнами-контрагентами), які є ризиковими, зокрема, при виявленні значних статистичних розбіжностей.

Простота методу полягає у тому, що шляхом порівняння та аналізу можна встановити невідповідність даних (вартість, кількість, країна походження, класифікаційний код товару), які декларуються вітчизняними суб'єктами господарювання та їх іноземними контрагентами. Відповідно, за результатами співставлення виявляються розбіжності щодо видів товарів і країн, здійснення зовнішньоекономічних операцій з якими свідчить про підвищений ризик порушення митного законодавства.

Складність полягає у тому, що у разі виявлення розбіжностей необхідно в подальшому встановити причини цих розбіжностей, які можуть мати суб'єктивний (залежать від суб'єкта ЗЕД) або об'єктивний характер (інші причини, що не залежать від суб'єкта ЗЕД).

Визначимо перелік причин розбіжностей щодо даних співставлень експортно-імпортних операцій за результатами дзеркальної статистики в залежності від характеру їх виникнення:

1) такі, що залежать від суб'єкта ЗЕД та пов'язані з недостовірністю декларування або недекларуванням:

- допущення помилок в митній декларації;
- заниження митної вартості товарів;
- неповне декларування товарів;
- декларування країни-контрагента, що є відмінною від країни, з якої імпортується товар;
- декларування товару за кодом, який відмінний від коду, що декларується в країні-контрагенті;
- переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон поза митним контролем;
- «перерваний» транзит та ін.;

2) такі, що не залежать від дій суб'єкта ЗЕД та не пов'язані з недостовірністю декларування [5; 3]:

- різниця в методології збору даних в статистиці зовнішньої торгівлі товарами. Зокрема, в результаті використання країнами-контрагентами різних статистичних систем обліку, статистична інформація за окремими товарами може враховуватися однією країною та не враховуватися іншою;

- різниця у методології визначення торгуючої країни і країни походження або відправлення товарів, торгуючої країни і країни кінцевого призначення. Зокрема, в зв'язку з різним визначенням країни-контрагента у випадку експорту товару з країни відправлення до країни кінцевого призначення через третю торгуючу країну в статистиці країни відправлення та країни кінцевого призначення можуть зазначатися різні країни-контрагенти;

- різниця у датах реєстрації та обліку товарів у країні експорту та країні їх імпорту. Враховуючи, що звітними періодами можуть бути місяць, квартал, рік, статистичні розбіжності виникають у випадках, коли товар з країни-експортера, відправлений в одному місяці (кварталі, році), а доставлений до країни-імпортера в іншому;

- різниця статистичної вартісної експортної та імпоротної оцінки товару (оцінка за різними умовами поставки). Як правило, експортна вартість товару оцінюється за цінами FOB, які не включають витрати на страхування, транспортування, розвантаження товару за межами кордону країни-експортера, тоді як імпортна вартість розраховується за цінами CIF, що включають витрати на страхування, транспортування та розвантаження товару до меж кордону країни-імпортера;

- різниця методології переводу у валюту обліку. Країни-контрагенти для обліку вартості товарів можуть використовувати різні валюти, як національну, так і загальноприйнятую вільноконвертовану, наприклад, долар США. При

цьому розбіжності виникають у результаті застосування різних методів вибору курсів валют при переводі в єдину валюту обліку;

- інші причини (невідповідність географічної, економічної і статистичної територій країни; використання у країнах-контрагентах різних класифікаторів країн, товарів, валют; помилки при збиранні та обробці статистичних даних; різниця в оподаткуванні експортних та імпорتنих операцій, зокрема, наявність або відсутність додаткових зборів на окремі види товарів та т. п.).

Окремо можна виділити питання щодо достовірності статистичних даних в країнах-експортерах, що пов'язано з: 1) відсутністю належного митного контролю при значних спрощених експортних митних процедурах; 2) впливом на достовірність статистичної інформації декларування «псевдоекспорту» з метою отримання відшкодування податку на додану вартість [4].

Висновки. Таким чином, при оцінці ймовірності порушення митного законодавства за результатами співставлення статистичної інформації різних країн і виявлення значних розбіжностей потрібно враховувати середні статистичні відхилення, які зумовлені об'єктивними причинами. При цьому середнє статистичне відхилення доцільно розраховувати шляхом аналізу розбіжностей по різних групах товарів в межах однієї країни-контрагента та дослідження даних у часовому проміжку більше одного року.

Серед інформаційних статистичних ресурсів, які можуть використовуватися при застосуванні методу дзеркальної статистики:

- дані митної статистики зовнішньої торгівлі, сформовані Державною фіскальною службою України;

- дані митної статистики країн-партнерів, сформовані відповідними митними та (або) статистичними службами;

- дані офіційного веб-сайту статистичної служби Європейського Союзу (<http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>);

- дані офіційного веб-сайту Статистичної бази даних Організації Об'єднаних Націй (<http://comtrade.un.org/>);

- дані офіційного веб-сайту Міждержавного статистичного комітету СНД (<http://www.cisstat.com/>);

- дні офіційного веб-сайту Державного комітету статистики України (<http://www.ukrstat.gov.ua/>).

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Вишенська Т.Л. Протидія «сірим» схемам в здійсненні зовнішньоторговельних операцій як фактор поповнення державного бюджету України / Т.Л. Вишенська [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/econrig_2012_3_17.pdf.
2. Дяченко О.В. Теоретико-методичні підходи проведення зіставлення даних у статистиці зовнішньої торгівлі товарами : автореф. дис. ... к. е. н. : спец. 08.00.10 «Статистика» / О.В. Дяченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://avtoreferat.net/download/ekon/08dovztt.zip>.
3. Каульбарс А.А. Разработка комплексного подхода к оценке существующих рисков недостоверного декларирования товаров / А.А. Каульбарс [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/SSPE/UNPAN028523.pdf>.
4. Смитиенко Е.О. Борьба с занижением таможенной стоимости товаров / Е.О. Смитиенко [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [http://www.rfej.ru/rvv/id/3F40D9/\\$file/45-53.pdf](http://www.rfej.ru/rvv/id/3F40D9/$file/45-53.pdf).
5. Про затвердження методики проведення співставлень даних основних країн-партнерів у зовнішній торгівлі товарами : Наказ, виданий Державним комітетом статистики України 29.12.2000 р. № 419 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua-info.biz/legal/basedp/ua-zmwbar.htm>.
6. Mirror analysis of External trade of Montenegro. Statistical office of Montenegro Monstat [E] Resource] URL: <http://www.monstat.org/userfiles/file/spoljna%20trgovina/publikacije/PUBLIKACIJA%20MIRROR%20ANALIZA%20KONACNA%20VERZIJA%20eng.pdf>.